МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчально-
методичної роботи

_____
професор Роман ВЕРНИДУБ
«____» _____ 20___ р.

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ІСТОРІЇ

першого (бакалаврського) рівня освіти

освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія та суспільно-політична освіта)

галузі знань А Освіта
спеціальності А4 Середня освіта
предметна спеціальність А4.03 Історія та громадянська освіта

Київ
2026 рік

Укладачі програми: Іван ДРОБОТ, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії та етнології України історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Олександр БАКУМЕНКО, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та етнології України історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Рецензенти: **Сергій ПАДАЛКА,** доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу воєнно-історичних досліджень Інституту історії України Національної Академії Наук України;

Михайло ЖОЛОБ, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та археології історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Погоджено з гарантом ОП _____ _____
(підпис) (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Обговорено та рекомендовано до затвердження на засіданні Науково-методичної ради УДУ імені Михайла Драгоманова
«___» _____ 20___ року, протокол №____.

Затверджено на засіданні Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова «____» _____ 20___ р., протокол № __ .

І. Пояснювальна записка

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Основи соціальної та політичної історії» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» підготовки фахівців зі спеціальності А4 «Середня освіта», предметної спеціальності А4.03 «Історія та громадянська освіта».

Метою навчальної дисципліни «Основи соціальної та політичної історії» є сформувати у студентів знання про суспільство як соціальну систему та його політичну підсистему, їх історичний розвиток, сформувати вміння досліджувати соціальні та політичні системи суспільств різних історичних епох у різних частинах світу, сприяти формуванню гуманістичних, демократичних і патріотичних переконань, розуміння необхідності дотримання академічної доброчесності.

ІІ. Орієнтовний план навчальної дисципліни

№ з/п	Назва навчальної дисципліни, шифр за навчальним планом та кількість кредитів ЄКТС	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)				
		Аудиторні	лекції	семінарські	практичні	СРС	Аудиторні	лекції	семінарські	практичні	СРС
	Основи соціальної та політичної історії, ВВ 2.3.02. 6 кредитів ECTS	68	34	34		112	24	12	12		156
	Разом:										

ІІІ. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Теоретичні засади соціальної та політичної історії

Тема 1.1. Основи соціальної та політичної історії: пролегомени

Предмет, мета та завдання курсу. Історія суспільства як історія подій. Структурна історія суспільства як соціальної системи. Відмінності предметів соціальної та політичної історії від предметів історії України та всесвітньої історії. Соціальна історія як галузь історичного знання. Зв'язки соціальної історії з соціальною філософією та соціологією. Традиційна соціальна історія: макроісторичний, макроструктурний підхід. «Нова соціальна історія» як напрям європейської та північноамериканської історіографії: мікроісторичний,

мікроструктурний підхід. Політична історія як галузь історичного знання. Зв'язки політичної історії з філософією політики та політологією. Характеристика джерельної бази соціальної та політичної історії. Основні аспекти історіографії соціальної та політичної історії.

Тема 1.2. Суспільство як соціальна система

Поняття «людина», «сукупність людей», «спільнота» та «суспільство». Людина та суспільство як об`єкти і як предмети дослідження філософських, природничих, гуманітарних і суспільствознавчих дисциплін. Антропогенез, соціогенез, культурогенез: загальна характеристика . Культура як соціальний феномен. Основні стадії історичного розвитку суспільства. Типи суспільств. Формаційний підхід (К.Маркс). Громадянське суспільство. Соціальна система. Теорія соціальних систем (Т.Парсонс, Р.Мертон). Суспільство як система. Склад і соціальна структура суспільства. Людина як елемент суспільства та біопсихосоціальна система. Соціалізація людини. Соціальні статуси, ролі та типи особистості. Соціальна група. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність (П.Сорокін). Соціальна взаємодія та соціальні зв'язки. Соціальні відносини та соціальні конфлікти. Соціальні цінності та соціальні норми. Соціальний контроль і соціальні санкції. Девіантна та деліквентна поведінка. Соціальні інститути. Соціальні організації.

Тема 1.3. Влада та політика

Влада. Дефініції влади (М. Вебер, Р. Даль). Ґенеза і природа публічної влади. Поняття «політика», «політичне». Етимологія слова «політика». Давньогрецькі поняття «поліс», «політія», «політика». Релігійно-міфологічне, філософсько-етичне, науково-раціональне трактування політики. Сучасні уявлення про політику. Визначення політики. Поняття «policy», «polity», «politics» в англійській мові. Структура та рівні політичного життя суспільства. Суб'єкти та функції політики. Властивості політики: інклюзівність, імпульсивність, неврівноваженість, циклічний і венчурний характер. Раціональна та ірраціональна сторони політики. Просторові, часові, статичні та динамічні властивості політики. Відмінність у тлумаченнях суспільної ролі політики. Відносна самостійність політики. Об`єктивні засади політики. Політична влади. Джерела та реалізація політичної влади у суспільному житті. Легітимність політичної влади. Політична культура. Політична свідомість, її психологічна та ідеологічна складові. Політична соціалізація людини. Типології політичної культури суспільства (Г.Алмонд, С.Верба, Є.Вятр).

Тема 1.4. Політична система суспільства

Поняття політичної системи суспільства. Соціально-кібернетична модель політичної системи (Д.Істон). Політична система як підсистема суспільства. Інтрасоцієтальне й екстрасоцієтальне середовище. Структурно-функціональна концепція політичної системи (Г.Алмонд). Рольова концепція політичної системи (Г.Алмонд, Дж.Б.Пауелл).Інформаційно-комунікативна модель політичної системи (К.Дойч). Культурологічний підхід до дослідження політичних систем (Ч.Ендрейн). Неоінституціональний підхід (У.Розенау, Н.Пуланзас, М.Манн). Польовий підхід (П.Бурдьє). Склад і структура політичної системи суспільства. Підсистеми політичної системи. Розмаїття політичних систем та їхні типи. Механізм функціонування політичної системи суспільства. Політичні інститути. Політичні лідери та еліти. Політична організація суспільства. Держава, її ознаки, функції, форми, механізм, апарат, інститути. Типологія держав. Політичний режим. Політичні партії. Групи інтересів. Громадські організації. Міжнародне середовище як складова екстрасоцієтального середовища політичної системи суспільства. Міжнародні відносини, їх учасники, видова структура та форми. Міжнародні організації. Міжнародні конфлікти. Національна та міжнародна безпека. Мирне співіснування та міжнародна співпраця. Міжнародна система, її структура та ієрархія. Ранги держав у міжнародній системі. Типологія міжнародних систем. Міжнародний та світовий порядок.

Тема 1.5. Соціальний та політичний розвиток суспільства

Соціальні та політичні зміни. Соціальні та політичні рухи. Соціальні та політичні процеси. Розвиток. Прогрес і регрес. Поняття «еволюція», «революція», «деволюція», «інволюція». Соціальна та політична еволюція. Реформи. Соціальні та політичні трансформації суспільства. Соціальні революції. Теорії соціальної революції. Систематизація теорій соціальних революцій (Джек Голдстоун). Дефініції поняття «соціальна революція». Проблема типології та класифікації соціальних революцій. Модель соціальної революції: стадійність і алгоритм. Передумови, причини, приводи соціальних революцій, дії внутрішніх і зовнішніх факторів. Підсумки та наслідки соціальних революцій. Програма дослідження соціальних революцій Т.Скочпол. Політичні революції. Палацові, державні, політичні, військові перевороти. Путч. Заколот. Повстання. Революційне повстання. Революційна диктатура. Контрреволюція. Громадянська війна. Проблема типології та класифікації політичних революцій. Соціологія революцій. Соціальна база революцій. Соціальні вчення як філософія та релігія революцій. Логоси, етоси та пафоси революцій. Психологія революцій. Політологія революцій. Історіологія революцій. Соціотехнічні революції. Аграрна революція. Міська революція. Індустріальна революція, промисловий

переворот. Науково-технічна революція (НТР). Інформаційна революція. Культурна революція. Сексуальна, гендерна та сімейна революції. Діалектичний та синергетичний підходи до дослідження соціального та політичного розвитку, соціальних і політичних революцій.

Змістовий модуль 2
Соціальні та політичні системи доіндустріальних суспільств

Тема 2.1. Проблеми соціогенезу та політогенезу

Архаїчні теогонічні міфи. Креаціонізм. Креаціонізм молодої Землі. Креаціонізм старої Землі. Еволюціонізм. Креаційний еволюціонізм, еволюційний креаціонізм. Космізм, космогенізм. Основні соціологічні концепції походження суспільства: інструментальна, сексуально-репродуктивна, кратична, гендерна, семантична. Стадійна періодизація соціального розвитку (А.Фергюсон, Л.Морган, Ф.Енгельс): дикість, варварство, цивілізація. Гетеризм, гінекократія (матернітет, матріархат), патернітет (патріархат) (Й.Я.Бахофен). Гемайншафт і гезельшафт (Ф.Тьонніс). Концепція трьох корінних поворотів (В.Г.Чайлд): знарядійна революція; неолітична (аграрна) революція; міська революція. Концепція Л.О.Вайта : племінне (tribal) суспільство збирачів та мисливців - агрикультурна революція – цивілізоване суспільство (civil society). Примітивне, агрикультурне, індустріальне суспільства (Дж.Х.Стьюард).Етапи еволюції примітивного суспільства: бродячих груп (bands), племен (tribes) і вождівств (chiefdoms) (Е.Р.Сервіс).Егалітарні примітивні суспільства, вождівства, примітивні держави, архаїчні цивілізації, сучасні (modern) цивілізовані суспільства (Е.Р.Сервіс). Концепція М.Г.Фріда: прості егалітарні суспільства, ранжирувані суспільства, стратифіковані суспільства, держави (первинні та вторинні). Концепія чотирьох основних епох (Г.Ленскі, Дж.Ленскі): мисливсько-збиральницька, хортикультурна, аграрна, індустріальна. Типології суспільств О.Дункана, Дж.Матрац, Т.Парсонса. Полілінійність розвитку первісного суспільства (Ю.Павленко). Потестарні системи. Геронтотімія, геронтократія. Меритократія. Гетерархія та гомоархія. Протополітії: вождівства (чіфдом), елітархії (протополітархії), бігменства. Плітогенез. Класогенез і етатогенез як складові політогенезу. Шляхи політогенезу: мілітарний, аристократичний, плутократичний. Нерівномірність політогенезу. Проблема вторинної егалітаризації. Егалітарні мілітократії. Військова демократія. Мілітарні вождівства-протодержави.

Тема 2.2. Теорії виникнення держави

Первинні та вторинні держави. Причини великої кількості теорій первинного виникнення держави. Патріархальна теорія (Аристотель, Конфуцій,

Фалмер). Теологічна теорія (Ф. Аквінський, А. Августин). Патрімоніальна теорія (Галлер). Теорія суспільного договору (Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, П.Гольбах). Расова теорія (Ж.Гобіно, Ф.Ніцше). Органічна теорія (Г.Спенсер). Теорія детермінації економічним прогресом (Платон, Сен-Сімон). Класова теорія (К.Маркс, Ф.Енгельс). Теорії насильства: теорії зовнішнього насильства (К.Каутський, Л.Гумплович, Ф.Оппенгеймер), теорія внутрішнього насильства (Є.Дюрінг). Психологічна теорія (Г. Тард, Дж. Фрезер, Л.Петражицький). Дифузна теорія (Гребнер). Автоматична (В.Г.Чайлд). Інцестна (К.Леві-Стросс). Спортивна (Ортега-І-Гасет). Теорія стаціонарного (осілого)бандита (М.Макгуайр, М.Олсон). Іригаційна (гідравлічна) теорія (К.Віттгофель). Теорія спеціалізації (Т.Кашаніна). Теорія стиснення (Р.Карнейро). Монофакторний і поліфакторний підходи до проблеми походження держави. Альтернативи соціального та політичного розвитку. Альтернативи й аналоги держави.

Тема 2.3. Рання держава. Номова держава. Античний поліс

Рання держава, її ознаки, функції, форми. Східна та західна моделі становлення та розвитку державності. Концепція держави-власності та держави-влади. Альтернативні ранній державі шляхи соціально-політичного розвитку. Аналоги ранньої держави, класифікації їх різновидів. Аналіз ознак ранньої держави в порівнянні з її аналогами. Територіальні розміри. Особливі властивості верховної влади. Нові принципи управління. Традиційні та нові, нетрадиційні форми регулювання життя суспільства. Редистрибуція благ і редистрибуція влади. Патріархальне рабство. Поняття «місто-держава» та його недоліки. Поняття «номова держава». Номові держави в Африці (єгипетські), в Азії (шумерські та аккадські, фінікійські «міста-держави», індійські джанапади, китайська Шан (Інь), стародавні корейські «міста-держави»), в Америці («міста-держави» майя, ацтеків тощо). Соціальна і політична система номових суспільств. Криза номового ладу. Мінойські та ахейські царства. Вторинна егалітаризація Гомерівської Греції. Поняття «поліс». Ранні та класичні поліси Стародавньої Греції. Спартанський поліс. Синойкізм полісів Аттики. Афінський поліс. Особливості полісів в різних областях Античної греції (специфіка Беотії, Фессалії, Криту і т.д.). Велика грецька колонізація. Античні поліси на території України. Ранній Рим як поліс. «Міста-держави» етрусків та італіків. Соціальний склад населення античних полісів. Античне рабство. Політичні інститути та політичні процеси в античних полісах. Громадянство та підданство. Стасіс. Античне громадянське суспільство. Царі, народні збори, колегіальні та одноособові органи управління. Перехід від родового до адміністративно-територіального поділу населення. Тиранії ранні та пізні. Пошук ідеалу

полісного ладу (Платон «Політія»). Різні форми влади в полісах: монархія (царська влада) і тиранія, аристократія та олігархія, політія та демократія (Аристотель «Афінська політія», «Політика»). Концепція коловороту та поєднання форм влади (Полібій). Союзи полісів: амфіктіонії, епімахії та симмахії, симполітії. Трансформації симмахій в архе (1-й Афінський морський союз, Римсько-Італійський союз). Криза полісного ладу. Спільні та відмінні риси номових держав і античних полісів.

Тема 2.4. Соціальні системи станових аграрних суспільств

Станове або станово-кастове аграрне суспільство. Історичні типи соціальної стратифікації (Е.Гідденс): рабство, касти, стани, класи. Різновиди рабства та категорій осіб рабської залежності. Соціальна мобільність в рабовласницьких суспільствах. Кастовий лад Стародавньої та традиційної Індії: варни (брахмани, кшатрії, вайші, шудри), поділ варн на джаті (касти), позаварнові категорії населення (недоторкувані). Ознаки кастовості в державі Сасанідів: поділ населення на пішти. Прояви кастовості в інших суспільствах. Проблеми соціальної мобільності в кастових суспільствах. Рабство та касти як різновид станового поділу. Соціальні стани та соціальні класи в країнах Стародавнього Близького та Середнього Сходу. Стани та класи в стародавніх країнах Далекого Сходу. Китайська аристократія епохи Чжоу. Корейська аристократія періоду Самгук. Аристократія ранньої Японії. Соціальні зміни в країнах Далекого Сходу при подоланні роздрібненості та утворенні централізованих імперій. Зростання ролі бюрократів. Соціально-класова структура та соціальна мобільність в традиційних суспільствах Китаю, Кореї, В'єтнаму та Японії: спільні та особливі риси. Станова та класова структура еллініcтичних держав і Римської імперії. Соціальна еволюція ранньофеодальних суспільств Європи в класичні феодальні суспільства. Соціальні стани та класи середньовічної Європи. Особливості соціального розвитку візантійського суспільства. Соціальна мобільність в умовах європейського феодалізму. Соціальні відмінності між містом і селом. Соціальні конфлікти, форми соціального протесту та соціальної боротьби. Особливості соціального життя населення України в середні віки. Соціально-класова структура та соціальні процеси в суспільствах кочових народів. Вливи церковних розколів на соціальні системи. Загальні риси та особливості станових аграрних суспільств Сходу та Заходу.

Тема 2.5. Політичні системи станових аграрних суспільств

Політичні системи Стародавнього Сходу. Державний лад Стародавнього Єгипту, Вавилонії, Ассирії, Мідії, царств Закавказзя та Малої Азії. Стародавні імперії. Східний деспотизм. Імперія Ахеменідів. Міжнародні відносини регіону.

Політичний лад Стародавньої Індії та Цейлону. Махаджанапади: монархії та республіки. Артхашастра. Імперії Маур'їв, Гуптів, Харші та інші держави регіону. Міжнародні відносини в Південній Азії за стародавніх часів. Давні держави Південно-Східної Азії. Політичної системи суспільств Далекого Сходу за стародавніх і середніх віків. Китай в епоху Чжоу: ле го, чжань го. Політичні ідеї у вченнях Лао цзи, Кун фу-цзи, Мо цзи, школи фа цзя. Імперія Цінь: деспотичний централізм. Імперія Хань: становлення традиційної китайської бюрократичної системи. Політичні інститути та процеси Китаю в середні віки. Вплив політичної культури Китаю на політичні системи В'єтнаму, Кореї та Японії. Сьогунати в Японії. Міжнародні відносини на Далекому Сході в епоху традиційних імперій. Кочові альтернативи та аналоги державам станових аграрних суспільств. Каганати. Імперія Чингіз-хана та держави чингізідів. Політичні системи елліністичних держав. Розвиток політичної системи Римської держави за пізньої республіки та імперії. Принципат. Домінат. Західна Римська імперія та варварські королівства. Розвиток політичної системи Візантії. Держава Сасанідів. Арабський халіфат. Державний лад і політична культура мусульманських країн в середні віки. Роль ісламу. Халіфати, султанати, емірати. Імперія турок-сельджуків. Османська Імперія. Розвиток політичних систем Південної та Південно-Східної Азії в мусульманську епоху. Політичні системи феодальних країн Західної Європи в середні віки. Імперія франків. Священна Римська імперія. Політична роль католицької церкви. Сеньйоріальна (ленна) монархія. Міські республіки. Станово-представницька монархія. Західноєвропейська середньовічна політична культура. Місце хрестових походів у політичному житті країн Європи та Близького Сходу. Міжнародні відносини. Християнський та ісламський універсалізм. Політичні системи кран Центрально-Східної Європи в середні віки. Західні, візантійські та східні впливи на політичну культуру східноєвропейських народів. Розвиток державності на території України в середні віки. Особливості формування політичної культури українського козацтва. Впливи церковних розколів на політичні системи суспільств. Спільні риси та особливості політичних систем станових аграрних суспільств Сходу та Заходу.

Змістовий модуль 3
Соціальні та політичні системи передіндустріальних аграрних, індустріальних і інформаційно-індустріальних суспільств

Тема 3.1. Соціальні системи XVI – XVII ст.

Великі географічні відкриття як суттєвий фактор соціальних змін у житті людства. Демографічні зміни внаслідок європейської колоніальної експансії. Влив на соціальне життя розвитку міжнародної торгівлі, появи нових ринків збуту та сировини. Соціальні системи країн Західної Європи раннього нового

часу. Зміни в соціальній стратифікації. Зміни в складі та становищі дворянства. Зміни в соціальному складі міського населення. Поява на основі бюргерства буржуазії та зростання її соціальної ролі. Соціальні зміни в житті верстви ремісників. Наймані робітники. Вплив мануфактурного виробництва на соціальну сферу життя. Зміни в соціальному розвитку селянства. Специфіка Англії. Соціальні зміни в Нідерландах і Англії внаслідок соціальних революцій. Початок переходу від станового до громадянського суспільства. Посилення нерівномірності розвитку суспільств країн Європи. Соціальні протиріччя та конфлікти в країнах Західної Європи. Соціальні інститути та процеси в країнах Центрально-Східної Європи. Соціально-класова структура суспільств регіону. Соціальні відмінності між країнами регіону. Соціальні наслідки фільваркової форми сільського господарства. Соціальний склад українського суспільства XVI – 1пол.XVIIст.: магнати (вища верства шляхетського стану), дрібна шляхта, козацтво, міщанство, посполите селянство (кріпаки). Загострення міжстанових і класових протиріч. Соціальні причини та наслідки Української революції XVII ст. Соціальні зміни в країнах Нового Світу внаслідок європейської колоніальної експансії. Різке зростання колоніальної работоргівлі та її згубний влив на розвиток народів Африки. Плантаційне рабство в країнах Північної та південної Америки. Соціальні процеси в суспільствах країн Північної Африки, Західної, Центральної, Південної, Південно-Східної та Східної Азії: спільні риси та особливості.

Тема 3.2. Політичні системи у XVI – XVIII ст.

Авторитарні політичні системи країн Європи. Абсолютизм. Перехід від держав феодального типу до національних держав. Нерівномірність політичного розвитку Європейських країн. Перехід від станово-представницької до абсолютної монархії. Абсолютна монархія у Франції. Абсолютна монархія в Іспанії. Особливості англійського абсолютизму. Абсолютні монархії в королівствах і князівствах у складі Священної Римської імперії. Абсолютна монархія в Швеції. Абсолютна монархія в державах Італії. Венеціанська та Генуезька республіки. Швейцарська конфедерація. Особливості державного ладу Речі Посполитої. Самодержавство в Московському царстві. Війни як фактор політичного життя Європи раннього нового часу. Реформація та контрреформація, їхні політичні наслідки. Нідерландська, Англійська та Українська революції раннього нового часу: спільні риси та особливості. Їх вплив на становлення нового типу держав. Англійський парламентаризм. Виникнення політичних партій (торі, віги) та двопартійної системи. Об’єднання Англії, Уельсу та Шотландії у Велику Британію. Особливості міжнародного статусу та державного ладу Гетьманщини. Васальні держави раннього нового часу. Міжнародні відносини. Тридятилітня війна. Вестфальський

державоцентричний світовий порядок. Вестфальська система міжнародних відносин: становлення та розвиток. Державний суверенітет проти універсалізму. Становлення принципу державного інтересу. Європейська рівновага. Утрехтська система міжнародних відносин. Іспанська та португальська колоніальні імперії. Вест-Індські та Ост-Індські компанії. Поява нідерландських, англійських і французьких колоній. Місце колоній в політичних системах колоніальних імперій. Відмінності колоніальних імперій західноєвропеських держав, Османської, Російської, Великих Моголів, Маньчжуро-китайської (Цін), Японської імперій. Політичні системи країн Північної Африки, Західної, Центральної, Південної, Південно-Східної та Східної Азії: спільні риси та особливості. Особливості політичного ладу суспільств Тропічної Африки, Австралії та Океанії.

Тема 3.3. Політичні системи кінця XVIII - XIX ст.

Революції останньої чверті XVIII століття та їх вплив на становлення національних держав громадянського суспільства. Американська революція XVIII ст. Створення США. Конституційний лад США. Президентська республіка. Поділ влади на гілки. Федеративний державний територіальний устрій. Ліберально-демократичний політичний режим. Становлення двопартійної системи. Виборча система США. Громадянська війна в США та її наслідки. Французька революція кінця XVIII ст. Конституційна монархія. Поділ влади на гілки. Унітарний державний територіальний устрій. Ліберально-демократичний політичний режим. Становлення політичних партій у формі клубів та парламентських фракцій. Перша республіка та її модифікації. Жирондистська республіка. Якобинська республіка (диктатура, революційний терор). Директоріальна республіка. Консульска республіка. Революційні війни. Дочірні республіки в окупованих країнах. Перша імперія. Дочірні королівства. Наполеонівські війни. Тільзітська система. Віденська система: «європейський концерт». Реставрація королівства у Франції. Революція 1830 р. Дуалістична монархія. Революція 1848 р. Друга республіка. Президентська республіка. Суперпрезидентська республіка. Друга імперія. Революція 1870-1871 рр. Третя республіка. Парламентська республіка. Багатопартійна система. Французька колоніальна імперія. Політична система Великої Британії в XIX ст. Парламентарна монархія. Розвиток двопартійної системи. Реформи виборчої системи. Ліберальний режим. Реформування Британської колоніальної імперії. Домініони. Європейські революції середини XIX ст. Об'єднання Німеччини. Державний лад Другого рейху. Об'єднання Італії. Перетворення «клаптикової» монархії Габсбургів на Австро-Угоршину. Політичні системи інших держав Європи. Буржуазна та капіталістична дерави перехідного типу. Політична система Російської імперії. Революції та створення національних держав у

Латинській Америці в XIX ст.. Колоніальний розподіл Африки. Ліберія – перша президентська республіка в Африці. Політичні системи країн Азії. Перетворення державного ладу Японії.
Турецький султанат в епоху «танзімату». «Младотурецька» революція. Сіньхайська революція та встановлення республіки в Китаї. Аболіціоністський та суфражистський громадсько-політичні рухи в світі. Початок надання жінкам виборчих прав (Нова Зеландія, Австралія, Фінляндія). Постфранкфуртська система міжнародних відносин. Розкол європейських держав на два блоки. Поява міжнародних організацій в XIX ст.

Тема 3.4. Соціальні процеси в XVIII – XXI ст.

Проблеми переходу від станового суспільства до громадянського суспільства. Історія розвитку ідеї громадянського суспільства. Дефініція та характеристика громадянського суспільства. Аспекти громадянського суспільства: атрибути, ознаки, умови. Рівні сформованості, принципи, інститути та функції громадянського суспільства. Громадянське суспільство як особливим чином структурована сфера соціуму. Співвідношення громадянського суспільства з державою. Індустріальна революція (промисловий переворот). Індустріалізація. Друга індустріальна революція (технологічна революція). Електрифікація. Науково-технічна революція (НТР). Третя індустріальна революція (цифрова революція). Четверта індустріальна революція. Зміни соціально-класової структури суспільства та соціальної мобільності в країнах світу в XVIII – XXI ст. внаслідок соціальних революцій, реформ, індустріалізації та урбанізації. Рабство та работоргівля в США, колоніальних володіннях західноєвропейських держав, у державах Азії та Африки. Кріпосне право в країнах Центрально-Східної Європи та в Російській імперії. Хронологія заборони рабства та работоргівлі, скасування кріпосного права в різних країнах світу. Сегрегація. Апартеїд. Боротьба проти расової дискримінації. Зміни гендерних відносин. Боротьба проти дискримінації жінок. Суфражизм. Фемінізм. Індустріальне суспільство, його характерні риси. Концепція «постіндустріального суспільства» Деніела Белла. Інформаційне суспільство: історія появи терміну, характерні риси, визначення сенсу, етапи розвитку. Критика та апологетика «інформаційного суспільства».

Тема 3.5. Політичні системи XX – початку XXI ст.

Перша світова війна. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин. Революції 1917-1921 рр. у країнах, що були в складі Російської імперії. Революції 1918 рр. в Німеччині та Австро-Угорщині. Утворення нових національних держав у Європі. Розпад Османської імперії. Кемалістська

революція в Туреччині. Утворення СРСР. Ліга націй. Підмандатні території. Фашистський режим в Італії. Сталінський тоталітарний режим в СРСР. Веймарська республіка. Гітлерівський нацистській тоталітарний режим. Політичні системи в інших країнах Європи. Революції та політичні режими в країнах Латинської Америки. Політичні процеси в США. Британська, Французька, Нідерландська, Бельгійська та Португальська колоніальні імперії

Громадянська війна в Китаї. Мілітаристський режим в Японській імперії. Маньчжоу-го. Маріонеточні держави. Сателліти. Друга світова війна. Ялтинсько-Потсдамська система. «Холодна війна». Еволюція парламентарної монархії у Великій Британії. Четверта та П'ята республіки у Франції. Встановлення республіки в Італії. Авторитарні режими в Португалії та Іспанії. Диктатура в Греції. Демократичні революції в Португалії та Греції. Лібералізація та демократизація політичної системи Іспанії. ООН. ЮНЕСКО. НАТО.ОВД.РЕВ.ЄЕС. Розпад колоніальних імперій. Становлення нових держав в Африці та Азії. Кубинська революція. Проблеми політичного розвитку країн, що визволились. Арабо-Ізраїльський конфлікт. КНР. Маоїзм.

Китайська республіка на о.Тайвань. Модернізація КНР. Оксамитові революції. Розпуск РЕВ та ОВД. Розпад СРСР. Постбіполярна система. Глобалізація та формування Посвестфальського світового порядку, Постфестфальської моделі світу (Поствестфальської світової політичної системи).Україна в сучасній системі міжнародних відносин. Агресія РФ проти України. Типології політичних систем XX ст. Лінійна типологія (Г.Алмонд, Б.Пауел,1966р.): демократичні системи (високоавтономна – Велика Британія, обмежено автономна – 4-та республіка Франції, низько автономна – Мексика, предмобілізаційна демократична – Нігерія до 1966р.), авторитарні системи (осучаснена авторитарна – Бразилія, предмобілізаційна авторитарна – Гана, консервативна тоталітарна – гітлерівська Німеччина, радикально-тоталітарна – сталінський СРСР). Координатна типологія (Блондель, 1990р.): традиційні системи (Бахрейн, Бруней, Оман, Катар, Саудівська Аравія, ОАЕ), авторитарно-бюрократичні системи (Чилі, Аргентина, Уругвай у сер.1970х рр.), конкуруючі олігархії (Тонга, Західне Самоа), егалітарно-авторитарні системи (СРСР, КНР, КНДР, Куба), авторитарно-неегалітарні системи (нацистська Німеччина, фалангістська Іспанія, фашистська Італія), ліберальні демократії (Велика Британія, Швеція, Франція, США, Канада, Австралія).

IV. Інформаційні ресурси

Основні:

1.Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Кн.1: Від мрії до дії. Київ: Знання України, 2018. 659 с.

2.Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Кн.2: Кн. 2:Філософія новітнього державотворення. Київ: Знання України, 2018. 647 с.

3.Андрущенко В.П. та ін. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: підручник для вищих навч. закл. Вид.4-те, випр. та доп. Київ: Юрінком інтер, 2019.552 с.

4.Бакуменко О.П. Універсальна, глобальна та транснаціональна історії в контексті історіографічної революції на межі XX – XXI ст.. Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету. Київ: НПУ ім.. М.П. Драгоманова, 2018, С.43 – 47.

5.Бакуменко О.П. Становлення всесвітньої історії як наукової та навчальної дисципліни в контексті історіографічних революцій XVIII та XIX ст. Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету. Київ: НПУ ім.. М.П. Драгоманова, 2019,С.36 – 39.

6.Бакуменко О.П. Поняття «історіографічні революції» та «наукові революції в історичному пізнанні». Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2020,С.105 – 108.

7.Дробот І.І., Бакуменко О.П. Поняття «історіографічна революція» в історії та філософії історичного знання. "Гілея: науковий вісник": Збірник наукових праць. Київ, 2021. Випуск 160 (№ 1-2) Ч. 2. Філософські науки – С.41- 55.

8. Опанасюк Т. А. Соціологія у визначеннях, таблицях, схемах, завданнях: навч. посіб. Т. А. Опанасюк. Київ : Кондор, 2023. 266 с.

9. Політологія у схемах, таблицях, визначеннях: навч. посіб. М. П. Гетьманчук та ін..Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2020. 271 с.

10.Сучасні соціальні трансформації: глобальний досвід та локальні специфікації: монографія. Н. Коваліско та ін. ; за ред. проф. Н. Коваліско, проф. Ю. Пачковського .Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 207 с.

11.Babb,J., (2018). A World History of Political Thought. Institute of Social Science, University of Tokyo, Japan. 544 pages.

12. Holslag, Jonathan, (2018). A Political History of the World: Three Thousand Years of War and Peace. Penguin Books, Limited. 639 pages.

Додаткові:

1.Андрущенко В.П. У пошуках свободи: історіософія укр. культури від найдавніших часів до наших днів : наук. Публіцистика. Київ : Видавництво Людмила, 2023. 735 с.

2.Горбач О. Н., Демчишак Р. Б. Політологія: навч. посіб. Нац. ун-т "Львів. політехніка". 4-е вид., допов. та перероб. Одеса : Гельветика, 2020. 259 с.

3.Дубовик Н. А. Політологія та політтехнології : навч. посіб. Харків : Новий курс, 2020.166 с.
4.Міщенко А. Б. Політологія: навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2022.101 с.
Левчук К. І. Політологія з основами соціології: навч. посіб. Вінніця : ВНАУ, 2020.173 с.
5. Пилипчук Я.В. Соціальна історія кипчаків у IX - XIII ст.: монографія. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ ; Вінниця : Твори, 2018. 338 с.
6.Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність: монографія. О. О. Рафальський та ін. ; наук. ред. Я. С. Калакура; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса, 2022.511 с.
7.Шляхтун П. П. Сучасний зарубіжний конституціоналізм. Основні поняття та інститути: підручник. Київ : Київський університет, 2021. 511 с.
8.Штомпка, Пйотр. Соціологія. Аналіз суспільтва: підручник : монографія.; пер. з пол. Г. Теодорович. Нове розшир. вид.Львів : Колір ПРО, 2020.799с.
9. Dobratz, Betty A.; Waldner, Lisa K.; Buzzell, Timothy; (2019). Power, Politics, and Society: An Introduction to Political Sociology. 2nd Edition. New York: Routledge. 514pages.
10. Freedman, Lawrence, (2020), [2013].Strategy: A History. Oxford University Press; Reprint edition. 768pages.
11. Social History, Volume 44, Issue 1-4 (2019).Taylor& Francis. 522pages. URL: https://www.tandfonline.com/toc/rshi20/44/1?nav=tocList
12. Social History, Volume 45, Issue 1-4 (2020).Taylor& Francis. 559pages. URL: https://www.tandfonline.com/toc/rshi20/45/1?nav=tocList
13. Social History, Volume 46, Issue 1-4 (2021).Taylor& Francis. 475pages. URL: https://www.tandfonline.com/toc/rshi20/46/1?nav=tocList
14. Social History, Volume 47, Issue 1-4 (2022).Taylor& Francis. 453pages. URL: https://www.tandfonline.com/toc/rshi20/47/1?nav=tocList

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1.ENPUIR – електронний архів наукових публікацій Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Режим доступу: http://enpuir.npu.edu.ua/
2.Електронна бібліотека текстів українською мовою. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/
3.Інститут історії України. Режим доступу: http://history.org.ua/uk
4.Міністерство освіти і науки України. Науково-дослідний інститут українознавства. Режим доступу: http://rius.kiev.ua/
5.Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/
6.Україніка – електронна бібліотека. Режим доступу:

http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB
7.Український Інститут національної пам'яті. Режим доступу: https://uinp.gov.ua/
8.Social History Society (UK). Режим доступу: http://www.socialhistory.org.uk/
9."Social History Portal". Режим доступу: https://socialhistoryportal.org/
10.International Institute of Social History. Режим доступу: http://www.iisg.nl